

"İNKILAP YOLUNDA"

60. YILINDA BİR ESERİ YENİDEN DEĞERLENDİRMEK

TANJU CANTAY

Mimar Sinan Üniversitesi yayınlayacaktır.

MİMAR SİNAN ÜNİVERSİTESİ

FEN EDEBİYAT FAKÜLTESİ

Sayı : B.30.2.MSÜ.0.13.00.00/221/1958
Konu :

24.11.1994

İLGİLİ MAKAM'A

Doç.Dr.Tanju CANTAY'ın Celâl Esad Arseven anısına Fakültemizde düzenlenen Sanat Tarihi seminerine "İnkılap Yolunda - 60.Yılında Bir Eseri Yeniden Değerlendirmek" adlı bir bildiri sunduğunu söz konusu bildirinin diğer bildiriler ile birlikte basıma hazırlanmakta olduğunu adı geçenin dileği üzerine bilgilerinize arz ve rica ederim.

Prof.Dr.Gülçin CANDARLIOĞLU
DEKAN

"İnkılâp Yolunda"

60. Yılında Bir Eseri Yeniden Değerlendirmek

Tanju Cantay

I

Çağdaş resim sanatını ve soyut resim anlayışını, eserleri ve görüşleri ile yaymak düşüncesi, Zeki Faik İzer (1905-1988)'in yenilik ve atılımlarla geçen sanat hayatını özetler. Sanatçının 1933 yılında D Grubu'nun kurucuları arasında yer alması, soyut sanata yönelişi ve lirik soyutlama anlayışını geliştirmesi, onun bu amaca bağlılığı ile açıklanır⁽¹⁾. Yaratıcılığı ve ilerici kişiliği eserlerine yansıyan sanatçının, 1932 yılı Ocak ayında Paris'ten ilk dönüşünde, 1933 yılında yaptığı, "İnkılâp Yolunda" adlı resmi, Eugène Delacroix (1798-1863)'nin "28 Temmuz 1830 - Halka Önderlik Eden Hürriyet" resmi ile ortaya koyduğu benzerlikle, varlığı yadırganan bir eser olmuştur⁽²⁾.

II

Zeki Faik İzer, Cumhuriyet'in onuncu yılı için Ankara'da açılacak "İnkılâp Sergisi" ne verilmek üzere yaptığı bu eserin, esin kaynağını, heykeltıraş Ali Hadi Bey (Ali Hada Bara, 1906-1971)'in kendisine verdiğini belirtir, "Delacroix'dan mülhem olmuştum" sözleri ile durumu açıklar⁽³⁾. Sanatçı, "İnkılâp Yolunda" resmini yaptığı 1933 yılında yayınlanan "On Senelik Resim Hayatımız" yazısında, Türkiye'de yeni kuşağın E. Delacroix'yı sevmesini, onda hem kendi serbestliğini, hem de romantik bir çalışmanın

varlığını bulması ile açıklamıştır⁽⁴⁾.

E. Delacroix'nın anılan eseri ile ortaya çıkan kuruluş benzerliği, yüzyıllardır, genç sanatçılara tanınan, onların yetişmesi ve sanatlarının gelişmesi için ilk aşama olarak görülen, örnek alınan başka sanat eserlerini "taklit" olgusudur. Leonardo da Vinci (1452-1519), genç bir ressamın, "iyi ustalar" ın desenlerini kopya ederek yetişebileceğini belirtir⁽⁵⁾. William Hogarth (1697-1764), iyi ressamların, eski ustaların eserlerini kopya ederek, onların buluşlarını akılda tutarak yetiştiklerini açıklar⁽⁶⁾. André Malraux (1901-1976), sanatçının hayranlık duyduğu bir eserin etkisinde kalmasını anlayışla karşılar. Gençliğinde, usta eserlerinden aldığı duyumların, onun yetişmesinde ve sanatının gelişmesinde önem taşıdığını belirtir. Büyük ressamların, gençlik yıllarında, ustaları "taklit" ettiklerini açıklar, Michelangelo, Raffaello, El Greco, Rembrandt, Poussin, Velasquez, Goya, Delacroix, Manet ve Cézanne'ın adını verir⁽⁷⁾.

Sanatçının, Atatürk devrimlerine bağlılığı, onun yazıları ile de ortaya çıkmakta, eserin yaratılışında yer alan önemli kişisel bir olgu olarak belirlemektedir⁽⁸⁾.

III

Cumhuriyet'in kuruluşunun onuncu yılında ortaya konan bu eser, 1830 yılında, Paris'te çiğnenen anayasaya karşı ayaklanan halkı betimleyen resmi, önemli bir sosyal olayın dinamik görünüşü olarak algılayan sanatçının, Atatürk devrimlerinin evrensel boyutunu, benzer bir kuruluşla vurgulamak isteği ile yapılmıştır. Sanatçı, eserinde, halkın gücünü ve ortak değerlere bağlılığını, en çarpıcı biçimde ifade etmek istemiştir.

"İnkılâp Yolunda", Cumhuriyet'in kuruluşundan, onuncu yıla uzanan inanç ve kararlılığın, gelişme çabalarının, coşku ile gerçekleştirilen devrimlerin toplu bir görünüşü olarak değer taşır.

Atatürk'ün 1933 yılı Ekim ayında Nutuk'ta gençliğe seslenişinden önce, 6 Şubat 1933 günü Bursa'da yaptığı konuşmanın "Türk genci, inkılâpların ve rejimin sahip ve bekçisidir" sözleri, 1 Ağustos 1933 günü İstanbul Üniversitesi'nin kuruluşu ve 1933 yılında başlatılan, Ankara Üniversitesi'nin kuruluş çalışmaları, Atatürk, üniversiteli genç ve genç kızın, eserde ana figür grubu oluşunu açıklar⁽⁹⁾.

1931 yılında Türk Tarih Kurumu'nun, 1932 yılında Türk Dil Kurumu'nun kurulması, Cumhuriyet'in onuncu yılında temeli atılacak, Menemen Kubilay Anıtı ile ilgili duyuru, yarışma ve çalışmaların 1933 yılı boyunca sürmesi, eserin kuruluşunu ve sanatçının tercihlerini belirleyen olaylar olmuştur.

Genç sanatçıların yetişmesi ve sanatlarının gelişmesinde, usta eserlerini "taklit" olgusunun geçerliliği, sanat eserini, yaratıldığı dönemin koşulları ve değer yargıları içinde inceleyen, sanatçının yettiği çevreyi, yönelimlerini değerlendiren ve eserde, görünüşün ardındaki anlamı araştıran, eserin sanat değerini yadsıyan bir aşırılığa gidilmeden uygulanacak ikonolojik yöntemin tutarlılığı⁽¹⁰⁾, "İnkılâp Yolunda" eserini, biçimden öze uzanan bir çizgide yeniden değerlendirir. "İnkılâp Yolunda", Zeki Faik İzer'in ifadesi ile, sanatını özgürlüğe, duygu ve heyecana adayan "yeni kuşağın" E. Delacroix'ya olan hayranlığı yanında, genç bir devletin gelişme yıllarının gerçek görünüşüdür.

-
- (1) Sıtkı M. Erinç, Zeki Faik İzer 1905-1988, İstanbul, 1990.
 - (2) Eugène Delacroix, 28 Temmuz 1830 - Halka Önderlik Eden Hürriyet, Eugène Delacroix 1831 imzalı, 2.60 x 3.25 m, bez, figürler insan boyunda, Musée du Louvre Paris.
Zeki Faik İzer, İnkılâp Yolunda, Zeki Faik 1933 imzalı, 1.76 x 2.37 m, bez, figürler insan boyuna yakın, Resim ve Heykel Müzesi İstanbul. 20 Eylül 1937 günü müzeye alınan eser, 1933 yılında "Gazi'nin İşareti" adı ile övgülerle basında yer almıştır.
 - (3) Sanatçınının, Gültekin Elibal ile yaptığı söyleşi. Gültekin Elibal, Atatürk ve Resim Heykel, İkinci baskı, İstanbul, 1973, s. 156.
 - (4) Zeki Faik (İzer), "On Senelik Resim Hayatımız", Mimar, 9-10, İstanbul, 1933, s. 319-320.
 - (5) Rosario Assunto, "Mimesis", Encyclopedia of World Art, X. cilt, Londra, 1965, s. 102.
 - (6) William Hogarth, The Analysis of Beauty, "Önsöz", Londra, 1753.
 - (7) André Malraux, Les voix du silence, Yeniden basılış, Paris, 1956, s. 279, 310, 312-313, 315.
 - (8) Zeki Faik (İzer), "Türk Ressamı Uyan", Yeni Adam, 1/4, İstanbul, 1934, s. 6.
 - (9) Eserde ana figür grubunu oluşturan, Atatürk, üniversiteli genç ve genç kız, İstanbul Üniversitesi Atatürk ve Gençlik Anıtı (Yavuz Görey - 1955)'nda, yeni bir kuruluşla ortaya çıkar.
 - (10) Erwin Panofsky, Studies in Iconology, New York, 1939.

Zeki Faik İzer, "İnkılâp Yolunda", 1933

Eugène Delacroix, "28 Temmuz 1830 - Halka Önderlik Eden Hürriyet",
1831